

Innlandet Fylkeskommune
Postboks 4404 Bedriftssenteret
2325 HAMAR

Høringsinnspill på skole- og tilbudsstruktur fra Utdanningsforbundet Innlandet

Utdanningsforbundet Innlandet organiserer 12000 lærere i skoler og barnehager i fylket, hvorav ca 1200 er ansatt i videregående opplæring i Innlandet fylkeskommune. Vi er forpliktet på verdiene i skolens samfunnsmandat, slik disse er nedfelt i demokratisk vedtatt lov- og planverk. Utdanningsforbundet jobber for at barn, unge og voksne får et kvalitativt godt og etisk forsvarlig opplæringstilbud, og for at utdanning skal ha en sentral rolle i samfunnet. Vi er opptatt av å fremme elevenes beste, og som kollegium har vi et felles ansvar for å bidra til et best mulig utdanningstilbud til våre ungdommer.

Det er derfor viktig for oss å svare grundig på høringen i denne svært betydningsfulle saken, og vi håper vårt svar kan belyse ytterligere en del profesjonsfaglige sider som vi mener ikke framkommer i fylkeskommunedirektørens innstilling. Dette er fylkestyret i Utdanningsforbundet Innlandet sin uttalelse, men flere av våre lokallag og klubber har også sendt inn sine innspill. Fylkestyret har valgt å kommentere generelt og svarer ikke konkret på spørsmålene som stilles i vedtaket fra Fylkesutvalgets behandling 30.4.24.

Skolens samfunnsmandat

Utdanningsforbundet Innlandet er opptatt av at man har hele skolens samfunnsoppdrag i minne når skole- og tilbudsstrukturen i Innlandet skal vedtas. Dette er formulert i Opplæringslovens formålparagraf og i den overordnede delen av læreplanen (som er en forskrift til Opplæringsloven). I formålparagrafen heter det bl.a. at «*Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet*».

Fra læreplanenes overordnede del leser vi at: «*Opplæringen skal gi elevene et godt grunnlag for å forstå seg selv, andre og verden, og for å gjøre gode valg i livet. Opplæringen skal gi et godt utgangspunkt for deltakelse på alle områder innenfor utdanning, arbeids- og samfunnsliv. Samtidig lever barn og unge her og nå, og skolen må anerkjenne barndommens og ungdomstidens egenverdi*» (våre understrekinger).

Skolen har altså et ansvar for å legge til rette for at elevene opplever meningsfulle og gode liv sammen med medelever og andre mens de er i utdanning. Elever er ikke bare framtidig

arbeidskraft og skattebetalere. Åra i videregående opplæring er svært viktige og formative år for ungdommene, og derfor må vi evne å se på videregående opplæring både i et her og nå perspektiv og i et framtidsperspektiv. Det er derfor fire perspektiver som blir viktige:

- Elevene har rett til en skole- og tilbudsstruktur som gir dem mulighet til å velge det de er interesserte i.
- Elevene har rett til et likeverdig tilbud uansett hvor de bor i fylket.
- Elevene har rett til en skole som motvirker utenforskap.
- Elevene har rett til en skole som ivaretar gratisprinsippet.

Finansiering av videregående opplæring

Utdanningsforbundet Innlandet mener videregående opplæring allerede er underfinansiert, både nasjonalt og i Innlandet. Vi mener politikerne er på villspor når man vil nedskalere tilbudet. Videregående opplæring trenger økt satsing. I Innlandet fylkeskommune brukes 41,9% av driftsbudsjettet på vgo. Til sammenlikning brukes det i Agder 48%, i Trøndelag og Rogaland 44%. Hvorfor har vi ikke råd til å opprettholde flere tilbud i Innlandet når vi ser at andre fylkeskommuner prioriterer vgo i langt større grad? Hvis man mener at et utdanningsprogram eller et fag er viktig, da må man prioritere og se bort fra normtallsmodellen. Vi mener det har vært en svakhet ved normtallstabellen at den ikke differensierer mellom skoler som ligger i tettbygde strøk og de som ligger i utkantene. Den har heller ikke tatt hensyn til om det er særskilte fagområder som bør tilbys, selv om søkerantallet er lavt. I våre øyne burde normtallsmodellen vært vurdert *før* man satte i gang arbeidet med skole- tilbudsstrukturen.

Det tas for gitt at finansieringen og fylkeskommunens handlingsrom vil være det samme i all framtid. Det tas for eksempel ikke høyde for at satsingen på Forsvaret på Rena og vekst i miljøet på Raufoss vil kunne medvirke til tilflytting og en annen demografisk utvikling enn den vi operer med i dag.

Utdanningsforbundet Innlandet mener det er høyst kritikkverdig at vurderingen av de økonomiske konsekvensene i saksframlegget til fylkeskommunedirektøren er svært mangelfull. Hva vil det koste å bygge nye avdelinger som skal erstatte tilbud på skolesteder som avvikles? Eksempelvis sier fylkeskommunedirektøren at det vil «innebære store økte kostnader knyttet til behov for nye lokaler» dersom Skarnes vgs avvikles og det må bygges en ny byggfagavdeling på Kongsvinger, men det mangler konkrete tall. Vi antar at dette vil koste flere hundre millioner kroner. Hvor mye vil det koste å bygge og drifte hybelbygg til elever som ikke lenger kan bo hjemme? Hvor mye høyere blir kostnadene til skoleskyss når flere elever må fraktes lengre strekninger enn i dag for å komme på skolen? Hvor mye sparer man faktisk på å legge ned skolesteder? Vi mener disse spørsmålene burde vært besvart med konkrete tall i høringsdokumentet. Slik dette foreligger er det helt umulig å ta stilling til om avviklingen av skolesteder vil gi en faktisk innsparing.

Utdanningsforbundet Innlandet vil hevde at det er politikernes ansvar å sørge for gode rammevilkår til utdanningssektoren. Historisk har fellesskolen vært garantisten for at alle i Norge skal kunne ta utdanning. Dette er en verdi vi må holde høyt! Politikerne er nødt til å sørge for at man kan betale det det koster å ha en god skole for alle. Når dette ikke er tilfelle i dag, er det våre fylkespolitikeres ansvar å jobbe for at man fra nasjonalt politisk nivå sørger for en finansiering som sikrer all ungdom rett til et kvalitativt godt utdanningstilbud, uavhengig av hvor i landet de bor.

I Innlandet er befolkningens utdanningsnivå lavest i landet (SSB 2024) og inntektsnivået er moderat. Stipendet fra Lånekassen er ikke tilstrekkelig til å dekke kostnadene ved å bo borte, spesielt ikke hvis man må bo i en by hvor presset på utleieboliger er høyt. For familier kan kostnadene bli så høye at man ikke prioriterer videregående opplæring. Dette vil bidra til å opprettholde det lave utdanningsnivået i befolkningen, og det vil bidra til økt utenforskap. Utdanningsforbundet Innlandet mener det er fylkeskommunens oppgave å motvirke dette.

Robuste fagmiljøer – hva er det?

Det argumenteres gjentatte ganger i fylkeskommunedirektørens fremstilling for at en samling av personell vil medføre at man bygger sterkere fagmiljøer. I forslaget til vedtak står det at *“Fremtidig skole- og tilbudsstruktur i videregående opplæring i Innlandet fylkeskommune bør utformes slik at skolene får gode rammer til å utvikle robuste fagmiljøer og skape stabilitet for elever og skolens personell over tid.”* Det vises bl.a til kriteriesettet, der det pekes på et minimum av størrelse eller omfang av tilbud for å sikre robuste fag- og skolemiljø, samt resultater fra SEPUs rapport *“Skolestørrelser og sammenhenger med elevenes trivsel og læring”* (Høgskolen i Innlandet, 2022).

Utdanningsforbundet Innlandet kan dele flere av betraktningene som legges fram vedrørende betydningen av kompetente fagmiljø som kvalitetsfaktor i skolen. Læreryrket fordrer samarbeid, både på tvers av og innad i fagmiljø, for å være i utvikling. Dette er noe lærerprofesjonen har ønsket lenge, og er ikke minst godt forankret i Utdanningsforbundets politikk og lærerprofesjonens etiske plattform.

Samtidig er vi bekymret for at det i fylkeskommunedirektørens saksframlegg kan forstås som at en større konsentrasjon av lærere, som følge av nedlegging av skolesteder, nærmest automatisk vil føre til bedre kvalitet i fagmiljøene. Kvalitet i skolen er komplekst, og det er mange faktorer som må på plass i tillegg til ren fysisk plassering for at kvalitet skal utvikles. I en artikkel i Khrono fra 2019 viser Mari Elken og Sabine Wollscheid til arbeid og forskning som er gjort om fagmiljø. De skriver at *“det er lite som tyder på at størrelse i seg selv vil gi bedre kvalitet, og fagmiljøer av svært ulik størrelse kan ha et aktivt og reflektert forhold til utdanningskvalitet.”* I stedet for å finne et minstetall for hvor stort et fagfellesskap bør være, er det viktigere at undervisningspraksis diskuteres aktivt, sier de to forskerne. De avslutter sin artikkel med å peke på at man i arbeid med fagmiljøer må ha mindre fokus på størrelse og andre fysiske parametere, og mer på hva *“de enkelte fagmiljøene gjør for å utvikle utdanningskvaliteten.”* Dette er noe Utdanningsforbundet Innlandet mener arbeidsgiver kan legge til rette for gjennom lærernes arbeidsplaner, aktiviteter på planleggingsdager og gjennom et systematisk utviklingsarbeid i profesjonsfellesskapet.

Utdanningsdirektoratet skriver at en gjennomgang av internasjonale og norske studier viser at det er liten sammenheng mellom skolestørrelse og elevenes læring og trivsel i skolen når det er kontrollert for andre bakgrunnsvariabler. De viser til rapporten fra Høgskolen i Innlandet i 2022, der det også heter: *«Det er imidlertid noen mønstre i denne gjennomgangen av forskning på skolestørrelsens betydning for elevenes læringsutbytte som det er vesentlig å løfte fram, og disse mønstrene finnes i både skandinavisk og internasjonal forskning. Flere av studiene peker på en svak tendens til kurvlineære sammenhenger, det vil si at det er en svak positiv sammenheng mellom skolens størrelse og elevenes læringsutbytte opp til et visst punkt, og at det deretter blir en svak negativ sammenheng når skolene blir større. De ulike studiene peker her i litt ulike retninger, men det kan se ut til at et slikt punkt for ideell skolestørrelse ligger på mellom 500 – 700 elever for barneskoler. Samtidig er det viktig å understreke at de skolefaglige prestasjonene*

statistisk sett bare vil synke marginalt om skolene er større eller mindre enn dette». I kriteriesettet som ble brukt i utredningen av skolestruktur valgte man 600 elever (pr. i dag) som et skille mellom de to kategoriene av skoler. Siden de fleste skoler i Innlandet har færre enn 600 elever, stiller vi spørsmål ved valget av denne størrelsen. Vi mener det er farlig å tallfeste så nøyaktig, og stiller oss spørrende til om man har elevens beste i bakhodet.

I saksframlegget heter det at få ledige plasser i klassene gir skolene stabil og forutsigbar økonomi og sikrer god oppfølging av elevene gjennom et såkalt «lag rundt eleven». Vi kan forstå det økonomiske argumentet her, men vil påpeke at påstanden står i motsetning til de små skolenes egen argumentasjon om hvor mye lettere det er å se eleven og bygge gode relasjoner når klassene *ikke* er helt fulle.

Vi vil også gjøre oppmerksom på at mange skoler og lærere, innenfor ulike fagområder, også i dag har et godt samarbeid både innad på skolen og med lærere fra andre skoler for å utvikle sitt fagområde. Dette skjer både gjennom formelle fagnettverk, sensorarbeid og gjennom mer uformelle, egeninitierte samarbeidsformer. Istedenfor å bryte opp eksisterende, velfungerende fagmiljøer, bør arbeidsgiver legge til rette for å videreutvikle disse. Vi kan ikke se at forslaget til ny skole- og tilbudsstruktur slik det nå er utformet bidrar til at «skolene får gode rammer til å utvikle robuste fagmiljøer».

Utdanningsforbundet Innlandet reagerer på fylkesordførers retorikk om at det står tusenvis av tomme pulter i klasserommene i Innlandet. Det sitter elever ved pulter i alle klasserom, som sammen med læreren sin jobber for å skaffe seg den kunnskapen og de ferdighetene de trenger for å bli «gagns mennesker». Kvaliteten i opplæringa blir ikke dårligere selv om det står noen tomme pulter i alle klasserom. Utdanningsforbundet Innlandet anbefaler at arbeidsgiver legger til rette for videreutvikling av eksisterende fagmiljøer gjennom et systematisk og evidensbasert utviklingsarbeid i profesjonsfellesskapet.

YFF, praksisplasser, lærlinger og samarbeid med bedrifter og offentlige virksomheter

Yrkesfaglig fordypning (YFF) er et stort fag på alle de yrkesfaglige utdanningsprogrammene (ca. 4,5 klokkepr. uke i vg1, og ca. 6,5 klokkepr. uke i vg2). Målet med faget er å introdusere elevene for arbeidslivet slik at de opplever realistiske arbeidssituasjoner, og å inkludere arbeidslivet i arbeidet med å definere innholdet i opplæringen i tråd med lokalt kompetansebehov. Lærerne er tilgjengelige for elevene og veilederne ute i bedriftene og følger opp opplæring og vurdering. Vi ser med stor bekymring på hvordan YFF-faget skal ivaretas hvis skolesteder avvikles. Den enkelte skole har opparbeidet gode relasjoner og samarbeider i dag med lokalt næringsliv om praksisplasser i YFF-faget, og etter hvert om lærekontrakt. Dersom elever flyttes fra distriktene, er vi redd det blir vanskelig å opprettholde et slikt samarbeid med lokale bedrifter. Det kan bli krevende å etablere nye relasjoner mellom små lokale bedrifter og større skoler i mer sentrale strøk. Avstanden fra de sentrale skolene til de lokale bedriftene kan også bli for stor til at lærerne får mulighet til å gi god veiledning, følge opp og ivareta elevene (eksempelvis fra Vinstra vgs til byggbedrifter i Skjåk). Dermed kan det kunne bli for stort press på de bedriftene som ligger nærmere de sentrale videregående skolene til at alle elever på yrkesfag kan få praksisplass til YFF-faget. Det betyr at opplæringen må skje inne på skolen, noe som ikke gir samme kvalitet og som strider imot fagets intensjon.

Mulighetene for bedrifter ute i distriktene til å få lærlinger vil dermed også bli svekket. For eksempel tar bedrifter i Nord-Gudbrandsdal innen bygg- og anleggsgfag i dag imot lærlinger fra Nord-Gudbrandsdal vidaregåande skule, avd. Lom, og skolen bekrefter at det er full formidling fra skole til læreplass derfra. Dersom skolestedet i Lom avvikles og det kun vil tilbys bygg- og anleggsteknikk på Vinstra vgs, vil det sannsynligvis føre til at bedrifter i Nord-Gudbrandsdal ikke får dekket sitt behov for lærlinger og etter hvert faglært arbeidskraft. Byggfagavdelingen ved Trysil vgs, som har et godt samarbeid med næringslivet i det som er Norges nest største hyttekommune, påpeker at kunnskapsutvekslingen går begge veier, og at det er viktig for bedriftene å ha både praksiselever, lærere på byggeplass og lærlinger.

Innen helse- og oppvekstfag, som det er stort behov for ute i primærkommunene, regner vi med at det må opprettes flere elevplasser på hhv. Gjøvik og Elverum vgs dersom Dokka og Trysil avvikles. Vi er redd det da kan bli rift om praksisplasser i konkurranse med sykepleierutdanningene på Gjøvik og Elverum. Dette vil svekke kvaliteten på skolenes tilbud innen helse- og oppvekstfag og i verste fall føre til lavere gjennomføring.

Utdanningsforbundet Innlandet støtter ikke forslaget om å legge ned tilbudet innen Restaurant- og matfag ved Valdres vgs. Innlandet er på mange måter Norges matfat, og Valdres er vel kanskje den regionen, sammen med Lom, som har utmerket seg innenfor lokalmatproduksjon, samtidig som det har en beliggenhet inn mot Jotunheimen og viktige turistdestinasjoner. Det samme kan sies om Restaurant- og matfag ved Nord-Gudbrandsdal vgs. Vi mener Innlandet trenger disse skoletilbudene for å sikre faglært arbeidskraft i viktige næringer. Utdanningsforbundet Innlandet anbefaler derfor at fylkeskommunen heller samarbeider tettere med næringene for å rekruttere flere søkere istedenfor å bygge ned tilbudene.

Hybelboere og skoleskyss

Dersom skoleveien blir for lang, vil elever måtte flytte på hybel. Borteboerstipendet for skoleåret 2024/25 er på 6677 kroner. Med de prisene som er på boligmarkedet i dag vil det si at stipendet ikke dekker de utgiftene til kost og losji som en familie vil få når en ungdom må bo hjemmefra. Dermed står gratisprinsippet i fare, og vi vil kunne få en situasjon der bare de med best økonomi har råd til å gjennomføre videregående opplæring. Utdanningsforbundet Innlandet er kritisk til at forslaget legger opp til at flere familier må betale mer for at ungene skal gjennomføre videregående opplæring. Er det riktig at familiene skal finansiere et tilbud som i utgangspunktet er omfattet av gratisprinsippet?

Det er også et spørsmål om det er nok boliger på markedet. I byregionene er det allerede et press, og elevene må konkurrere med høyskole- og universitetsstudentene om bolig. Ifølge opplæringsloven plikter fylkeskommunen å sørge for at elevene som ikke kan benytte daglig skyss til skolen, får en hybel, eller fylkeskommunen må sørge for at det blir bygd elevhjem (§9-3). Det ligger ingen beregninger i saksframlegget av hvilken økonomisk kostnad dette vil innebære for fylkeskommunen. Et slikt elevhjem vil også måtte ha noe bemanning.

I Nordland fylkeskommune har de gjennomført en undersøkelse om hvordan hybelboere klarer seg gjennom videregående. De finner at borteboere fullfører i like stor grad som dem som bor hjemme, de får like gode karakterer og de trives godt på skolen. Imidlertid påpekes det i rapporten at skolene har god oppfølging av borteboerne mht. vekking, henting, aktiviteter på ettermiddag/kveld og middagservering. Slike tiltak vil Innlandet fylkeskommune regne med å måtte bidra med i større grad enn i dag hvis antallet borteboere øker.

I fylkeskommunedirektørens innstilling vises det til en undersøkelse av borteboende elever og gjennomføring som er gjort i Innlandet og Møre og Romsdal. Den konkluderer med det samme som undersøkelsen fra Nordland, men fylkeskommunedirektøren selv sier at resultatene må tolkes med en viss forsiktighet. Registreringen er gjort sent i skoleåret, slik at man ikke har fanget opp antallet som allerede har sluttet, utvalget er relativt lite, og det er bare registrert data for ett skoleår.

Det samme gjelder for nevnte undersøkelse fra Nordland, gjort i mai/juni 2022. Vi registrerer også at av utvalget på 1132 i Nordlandsundersøkelsen, er bare to av ti, dvs. 226, borteboere. Totalt i Nordland var det over 1800 mottakere av borteboerstipend. Det vil si at bare 12% av borteboerne er omfattet av undersøkelsen, noe vi mener er et svakt materiale å trekke konklusjoner utfra.

Utdanningsforbundet Innlandet stiller derfor spørsmål ved om gjennomføringsgraden i Innlandet fortsatt vil være høy dersom flere elever vil *måtte* flytte på hybel. Videre er vi redd at noen elever som ikke ønsker å bo på hybel, men får lang reisevei hver dag, vil velge å ikke gå videregående skole. Dermed vil lengre avstand mellom hjem og skole både kunne føre til at gratisprinsippet blir brutt, og det kan føre til større grad av utenforskap.

Ungdommen som ressurs i lokalsamfunnet

Ungdom er en ressurs i lokalsamfunnet sitt både gjennom frivillig arbeid innen idrett og kultur, og gjennom at de bidrar i arbeidslivet med deltidsjobber i fritida. Her vil vi særlig framheve helse- og omsorgsektoren som har store behov og som nyter godt av at lokal ungdom tar på seg vakter i helger og ferier. Jo flere som må bruke mye fritid på å komme seg til og fra skolen, jo færre vil ha kapasitet til å delta i arbeids- og samfunnsliv mens de er elever. Det samme vil være tilfelle for dem som må flytte på hybel. Lokalsamfunn vil derfor i praksis kunne komme til å mangle 16-19-åringer. Dette vil også bryte med intensjonen i formålet i Opplæringsloven om at opplæringen skal bidra til deltakelse i samfunnslivet og at skolen må anerkjenne ungdomstidens egenverdi, både sett fra ungdommens perspektiv og fra samfunnets.

Det er også i ungdomstida at det politiske engasjementet vekkes, og mange starter sin politiske karriere i lokalpolitikken. Dette vil også være truet dersom man må reise langt hjemmefra, eller flytte på hybel, for å gå på skole. Igjen vil vi peke på at skolens samfunnsmandat favner vidt, og det handler om å danne gode samfunnsborgere. Da må man ha et videre perspektiv enn elevtallsnedgang og stykkprisfinansiering, og se helhetlig på hvilket oppdrag og hvilken betydning skolen har.

Utdanningsforbundet Innlandet konstaterer også at fylkeskommunedirektørens innstilling innebærer en sterk sentralisering av tilbud og skolesteder. Vi er bekymret for skolene og tilbudene i distriktene, både på Dokka, i Gudbrandsdalen, i Østerdalen, i Solør og i Odalen. I rapporten Framtidige kompetansebehov – kunnskapsgrunnlag for kompetansepolitikken 2023 viser Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse til NOU (2020: 12) som framhever at tilgang til kvalifisert arbeidskraft er essensielt for lokal næringsutvikling. De understreker utdanningssystemets viktige rolle i dette, da kvalitet og attraktivitet til utdanningstilbudene påvirker bosettingsvalg og dermed tilgangen til arbeidskraft i distriktene. Utdanningsforbundet Innlandet mener dette taler for å opprettholde skoletilbudene i distriktene i Innlandet.

De praktisk-estetiske fagene

I læreplanenes overordnede del står det: «*Kreative og skapende evner bidrar til å berike samfunnet. Samarbeid inspirerer til nytenkning og entreprenørskap, slik at nye ideer kan omsettes til handling. Elever som lærer om og gjennom skapende virksomhet, utvikler evnen til å uttrykke seg på ulike måter, og til å løse problemer og stille nye spørsmål (...) Kunst og kultur omfatter mange skapende og kreative fagområder, som påvirker både våre fysiske omgivelser og samfunnsutviklingen.*»

Det er en generell, nasjonal bekymring rundt de praktisk-estetiske fagenes eksistens. Det kuttet gjerne i ressursene til disse fagene i grunnskolen og søkningen til lærerutdanningene i disse fagene går ned, samtidig som man vet at det er godt for hjernen at hendene får utfolde seg og at mange av de kreative fagene bidrar positivt til elevenes motivasjon og lærelyst. Kompetansen elevene får gjennom de praktisk-estetiske fagene er viktige bidrag til nytenkning og innovasjon i samfunns- og arbeidsliv. Selv om ikke alle går videre til en karriere som musikere, f.eks., vil den kompetansen elevene tilegner seg bidra til et mangfold og til senere frivillig arbeid som er viktig for et levende samfunn.

Skolen er også en viktig kulturbygger og kulturbærer. I tillegg til de nasjonale verdiene som er uttrykt i formålsparagrafen, og som samler Norge som samfunn, er de ulike skolene i Innlandet også viktige representanter for Innlandets kultur og verdier. Kulturavdelingen i Innlandet fylkeskommune sier om sin virksomhet at de har et samfunnsoppdrag knyttet til «utvikling og nyskaping, inkludering og mangfold, tilrettelegging, kompetanse, bevaring og historie» og at den skal være «et bindeledd mellom bl.a. kunstnere, institusjoner og utdanningsmiljøer» (<https://kulturnett.innlandetfylke.no/aktuelt/hva-gjor-kulturavdelingen-i-fylkeskommunen.51653.aspx>). Kulturstrategien for Innlandet har som visjon «Innlandet - Best på kultur!».

Utdanningsforbundet Innlandet konstaterer at fylkeskommunedirektørens forslag innebærer en kraftig nedbygging av de praktisk-estetiske fagene gjennom avvikling av utdanningsprogrammene Kunst, design og arkitektur, Medier og kommunikasjon og Musikk, dans og drama flere steder. Dette finner vi svært uheldig. I tillegg til at samfunnet trenger denne type tilbud, er det for mange elever viktig å kunne drive med kreative fag for å beholde motivasjonen som trengs for å kunne gjennomføre videregående opplæring.

Det kan se ut til at sektortenkning innad i fylkeskommunen gjør at kompetanseavdelingen og kulturavdelingen ikke snakker sammen, og at man derfor overser at de nevnte utdanningsprogrammene også er vesentlige bidragsytere i det lokale kulturlivet der de holder til (gjennom f.eks. utstillinger, forestillinger, festivaler, kulturskoler, teatergrupper, gallerier, museumssamarbeid, samarbeid med handelsstand og sentrumsforeninger etc).

Utdanningsforbundet Innlandet håper politikerne, som har det overordnede ansvaret, kan se fylkeskommunens ulike avdelinger og deres respektive samfunnsoppdrag i sammenheng.

Elever med behov for individuelt tilrettelagt opplæring

Elevene har rett til individuelt tilrettelagt opplæring dersom de trenger det for å få tilfredsstillende utbytte av opplæringa (Oppl.l. §11-6). Hvordan tenker fylkeskommunen at de skal legge til rette for elever med behov for individuell tilrettelegging og personlig assistanse dersom disse får uforholdsmessig lang reisevei? Hva slags tilbud skal disse elevene få?

Opplæringslovens §10-1 sier: «ved handlingar og avgjerder som vedkjem elevar, skal kva som er best for eleven, vere eit grunnleggjande omsyn». Innlandet fylkeskommune kan ikke velge å se bort fra denne bestemmelsen når beslutninger skal tas.

Utdanningsforbundet Innlandet slutter seg til høringsinnspillet fra Innlandet fylkes råd for personer med funksjonsnedsettelse.

Storsteigen vgs., avd. Nordstumboen

Nordstumboen er ingen ordinær nærskole, men en skole for hele Innlandet fylke. Skolen gir et spesialpedagogisk og miljøterapeutisk tilbud, 24 timer i døgnet, til elever med særskilte behov. Her legges det vekt på å trene opp både sosiale og praktiske ferdigheter, slik at elevene skal bli selvstendige voksne som kan stå i en jobb, bo for seg selv og også ha en meningsfylt fritid. Skolen har en bred faglig kompetanse for å møte elevenes behov hele døgnet, og alle ansatte ved skolen bidrar til den sosiale ferdighetstreningen. Hvis dette fagmiljøet løses opp, vil det da være tilsvarende kompetanse på de andre skolene i Innlandet til å ivareta disse elevenes behov?

Skolen har lang erfaring med og kompetanse til å jobbe med elever som av ulike årsaker opplever at nærskolen ikke klarer å ivareta deres behov. Selv om det legges til rette for elever med særskilte behov på alle nærskoler, kan voksentettheten der likevel være for liten. Mange av elevene som kommer til Nordstumboen har dårlige erfaringer fra skolehverdagen på hjemstedet, med blant annet utenforskap og mobbing. Flere har utfordringer med å tilegne seg læring, og de fleste elevene har ulike diagnoser som kan gjøre skoledagen utfordrende. I de siste årene har skolen stadig fått flere elever som har startet på et utdanningsløp på sin nærskole, men ikke klarer å stå i det. Ved Nordstumboen har man gitt disse elevene en tilrettelagt skoledag utfra deres forutsetninger, slik at de har gjennomført et utdanningsforløp.

Selv om tilbudet ved Nordstumboen ikke er et lovpålagt tilbud, mener vi at tilbudet er så unikt og har så stor verdi for de elevene som går der at det ikke må avvikles. Utdanningsforbundet Innlandet anbefaler heller at fylkeskommunen utreder muligheten for å skille ut skolested Nordstumboen fra Storsteigen videregående skole, og for å etablere en finansieringsordning i samarbeid med stat og kommuner for den delen av dagens tilbud som ikke er lovfestet.

Utenforskap

Flere av regionene i Innlandet har høyere andel av uføretrygdede enn landsgjennomsnittet. En skolenedleggelse kan føre til at flere ungdommer velger å ikke begynne på videregående skole og at de på sikt også havner utenfor arbeidslivet. Elever med svake skoleprestasjoner er mest utsatt for frafall fra videregående opplæring. Økt konkurranse om plassene på skolene i sentrale strøk, kombinert med lengre reisevei til skolen vil øke risikoen for at denne gruppa vil falle utenfor både skole- og arbeidsliv.

Tall fra NAV viser at en person som blir gående på trygd i gjennomsnitt vil koste samfunnet 17 millioner kroner og tapt arbeidskraft, i tillegg til kostnaden det vil innebære for individet selv, både økonomisk og sosialt. Dette er et samfunnsregnskap ingen er tjent med, og stikk i strid med Opplæringslovens intensjon.

Elevtallsutviklingen

Saksframlegget presenterer elevtallsutviklingen fram mot 2038. Vi kjenner til at det er flere måter å framskrive befolkningen på, og at det er noen høringsinnspill som sier noe konkret om dette. Vi vil peke på ett forhold som vi mener burde vært tatt høyde for i beregningen av framtidig elevtall, nemlig tilflytting fra andre land. Slik situasjonen er i verden omkring oss i

dag, med krig og konflikter og dertil økende antall flyktninger, vil vi anta at det også i vårt land vil bli flere flyktninger som kommer til å bli elever i våre skoler.

I saksframleggets stolpediagrammer over forventet elevtallsutvikling er det fire kommuner som vil ha *flere* avgangselever fra ungdomsskolen i 2038 enn de hadde i 2023. Det er Os, Dovre, Lom og Sør-Odal. Os og Dovre riktignok marginalt, men Lom og Sør-Odal ganske mye i forhold til de andre kommunene i sin region. Det er heller ikke utenkelig at Sør-Odal, som ligger på grensa til Romerike i Akershus, og dermed et område med vekst og etter hvert press i boligmarkedet, vil oppleve økt tilflytting. Vi finner det derfor bemerkelsesverdig at både Skarnes vgs (i Sør-Odal) og skolested Lom foreslås avviklet i alle fylkeskommunedirektørens alternativer. Utdanningsforbundet Innlandet mener at begge steder ville det være vel så naturlig å bygge ut tilbudet framfor å legge det ned, selv om regionen som helhet har elevtallsnedgang. Utdanningsforbundet Innlandet mener derfor at elevtallsframskrivingen som er gjort i saksframlegget er mangelfull og bør utredes grundigere.

Fullføringsreformen

Det kan være vanskelig å anslå hvordan fullføringsretten som er innført fra 1.8.24 vil påvirke tilbudsstrukturen. I saksframlegget antas det at de fleste vil gjøre seg ferdig med videregående opplæring på normal tid, noe vi ikke er uenig i. Det sies derimot ikke noe om at den nye opplæringsloven gir elevene rett til å ta flere omvalg, noe som åpenbart vil ha betydning for tilbudsstrukturen. Fullføringsreformen gir også elevene rett til meropplæring i de fagene de ikke består i første omgang, og dette vil påvirke størrelsen på tilbudsstrukturen. Vi mener dessuten at voksnes rett til rekvalifisering vil få betydning for hva slags tilbud som må være tilgjengelige, all den tid fylkeskommunen har ansvar for videregående opplæring for både unge og voksne.

Utdanningsforbundet Innlandet mener derfor at konsekvensene av fullføringsretten er vanskelige å spå, og at saksframlegget bare veldig overfladisk har gjettet på hva som vil gjøre seg gjeldende og hvilke konsekvenser dette vil få for tilbudsstrukturen.

De ansatte – personalmessige konsekvenser

Avvikling av skolesteder og nedleggelse av studietilbud vil få store personalmessige konsekvenser. Allerede i dag ser vi at debatten om skolestrukturen og den medfølgende usikkerheten rundt skolenes framtid fører til psykososiale belastninger for de ansatte knyttet til egen arbeidssituasjon. Disse belastningene vil allerede nå påvirke kvaliteten på arbeids- og læringsmiljøene ved skolene.

For ansatte som etter en nedbemanningsprosess blir overtallige vil endringene i skole- og tilbudsstrukturen kunne få svært alvorlig konsekvenser, med arbeidsledighet og utstøting fra arbeidslivet, svekket privatøkonomi og mulig psykisk uhelse som de mest alvorlige. Hvis kompetansearbeidsplasser forsvinner, må de ansatte finne seg jobber andre steder. Dette vil føre til en kompetanseflukt ut av regionen, og i ytterste konsekvens ut av fylket. Det at lærere må flytte med sin familie, kan føre til at annen sårt tiltrengt kompetanse også forsvinner ut av lokalmiljøet, f.eks. dersom partneren er sykepleier.

For ansatte som får beholde jobbene sine, men som må bytte arbeidssted vil endringene kunne føre til behov for kompetanseheving, endrede arbeidsvilkår, omstilling til ny arbeidsplass og lengre arbeidsvei. Disse konsekvensene vil for mange være til belastning i en allerede utfordrende arbeidssituasjon.

Utdanningsforbundet Innlandet mener det må vurderes hvorvidt endringene i skole- og tilbudsstrukturen får så alvorlige personalmessige konsekvenser at det må iverksettes tiltak for å redusere den arbeidsmiljømessige belastningen for de ansatte. For ansatte som påvirkes direkte gjennom flytting av arbeidssted eller overtallighet må det settes inn arbeidsmiljøtiltak for å sikre retten til et helsebringende arbeidsmiljø. Ressursbruken til disse formålene samt redusert kvalitet på utdanningstilbudene må vurderes opp mot økonomiske innsparinger som følge av endringene i skole og tilbudsstrukturen.

Avslutning

I fylkeskommunedirektørens innstilling til vedtak heter det: «Skolene må ha gode rammer til å utvikle robuste fagmiljøer og skape stabilitet for elever og skolens personale over tid».

Vi mener dette innebærer en stabil finansiering, som tar utgangspunkt i reelle behov i skolen, ikke i antall elever pr. klasse. I Rapport 25-2021 «Dimensjonering av utdanningstilbudet» heter det: «Fylkeskommunene bør ta i bruk nye løsninger for å opprettholde små fag og tilby flere programområder i distriktene.» Rapporten er utarbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse AS på oppdrag fra NHO i forbindelse med at befolkningen preges av stadig færre unge i forhold til eldre, og at arbeids- og næringslivet mangler kompetanse.

Utdanningsforbundet Innlandet mener skoleeier må verdsette profesjonens høye kompetanse, og legge til rette for at man kontinuerlig får jobbe med utvikling av de ulike fagmiljøene, for å finne de beste løsningene for elevene, utfra kravene i Opplæringsloven, den overordnede delen av læreplanen og de enkelte fagenes læreplaner.

Det er Opplæringslovens formål, som må være styrende for fylkeskommunens arbeid med å gi et best mulig tilbud til elevene, ikke hensynet til budsjettbalanse. Skoleeier må alltid vurdere elevens beste, og skoleeiers ansvar må alltid være å jobbe for best mulig rammer slik at formålet i Opplæringsloven kan nås.

Med vennlig hilsen

Thore Johan Nærbøe
Fylkesleder

Gry Rollag Føsker
Kontaktperson vgo/fagskole

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevet signatur.